



Saamelaisten totuus- ja sovintokomission suosituksia arvioiva parlamentaarinen työryhmä

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN LAUSUNTO SAAMELAISTEN TOTUUS- JA SOVINTO-KOMISSION LOPPURAPORTIN TOIMENPIDE-EHDOTUKSISTA 35 ja 38

Saamelaisten totuus- ja sovintokomissio luovutti loppuraporttinsa 4.12.2025 komission asettajatahoille valtioneuvostolle, saamelaiskäräjille ja kolttien kyläkokoukselle. Loppuraportti sisältää 68 ehdotusta toimenpiteiksi, jotka perustuvat saamelaisten kuulemisiin ja komission tilaamiin erillisselvityksiin.

Valtioneuvosto asetti marraskuussa 2025 parlamentaarisen työryhmän arvioimaan komission loppuraportin suosituksia ja valmistelemaan yhteistä, parlamentaarista näkemystä jatkotoimista. Työryhmän tehtävänä on linjata, miten komission suositukset otetaan huomioon päätöksenteossa ja miten niiden toimeenpanoa voidaan edistää. Sosiaali- ja terveysministeriöltä on pyydetty lausuntoa sen hallinnonalaan liittyvistä kysymyksistä, joista ensimmäinen kuuluu näin (ehdotus 35): Saamelaisnäkökulma tulee sisällyttää osaksi yleistä sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Saamelaisilla tulee olla mahdollisuus valita omakielisiä ja kulttuurinmukaisia palveluita koko maassa. Ja toinen näin (ehdotus 38): Valtakunnalliselle saamelaiselle sosiaali- ja terveysalan järjestölle (SámiSoster ry) tulee turvata riittävä ja pitkäjänteinen rahoitus valtion talousarviosta. Lisäksi parlamentaarisen ryhmän kokouksessa on erikseen toivottu selvitystä myös saamenkielisten ja saamelaisen kulttuurin huomioivien palvelujen kokonaisrahoituksesta sote-palveluissa.

Saamenkielisen väestön huomioiminen hyvinvointialueiden rahoituksessa

Lapin hyvinvointialueen perusrahoituksesta osa määräytyy Lapin hyvinvointialueella asuvien saamenkielisten asukkaiden määrän perusteella. Valtionvarainministeriön Lapin hyvinvointialueelle toimittaman laskelman mukaan tästä muodostuva laskennallinen osuus hyvinvointialueen rahoituksesta vuodelle 2026 on 3 541 183 €. Rahoitusta ei korvamerkitä saamenkielisiin ja kulttuurinmukaisiin palveluihin vaan se on osa hyvinvointialueen yleiskatteellista rahoitusta. Lapin hyvinvointialue on arvioinut, että vastaava rahoitus kohdistuu tällä hetkellä tosiasiallisesti saamenkielisiin palveluihin. Rahoituksen määrä lasketaan DVV:n äidinkieli-tilastojen pohjalta, ja esimerkiksi Lapin hyvinvointialue ja Saamelaiskäräjät ovat tuoneet esiin haasteita siinä, kuinka hyvin kaikki saamenkielisistä ja saamenkielisiä sosiaali- ja terveyspalveluita tosiasiallisesti käyttävistä näkyvät tilastoissa saamenkielisinä. Haaste liittyy siihen, ettei äidinkieli-tilastoihin ole useamman kymmenen vuoden aikana voinut merkitä saamen kieltä äidinkieleksi puutteellisten lomakkeiden takia ja se, että tilastoissa näkyy kaksikielisillä henkilöillä vain yksi äidinkieli.

Lapin hyvinvointialueella on järjestämislain 33 §:n mukaisesti saamenkielisten palveluiden kehittämisen valtakunnallinen erityistehtävä. Säännöksen perustelujen mukaan saamenkielisten palveluiden kehittämisessä tulisi huomioida kielen lisäksi kulttuuriset seikat.¹ Perusrahoituksen

¹ HE 241/2020 vp, s. 75.



määrässä huomioidaan kuitenkin vain Lapin hyvinvointialueen kunnissa asuvien saamenkielisten määrä eikä erityistehtävään myönnetä erillisrahoitusta. THL:n vuoden 2025 alueellisessa asiantuntija-arviossa² todetaan, että alueen mukaan voimavarat erityisvastuun edellyttämiin tehtäviin ovat niukat. Toistaiseksi kansallisten saamenkielisten palveluiden kehittäminen on jäänyt vähälle ja voimavarat on käytetty alueen oman toiminnan käynnistämiseen.

Perusrahoituksen lisäksi STM on vuosittain myöntänyt Saamelaiskäräjien eteenpäin hyvinvointialueelle jakamaa valtionavustusta saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden turvaamiseen. Vuonna 2026 valtionavustus on 562 000 €.

Sami Soster ry:n rahoitus

Sami Soster ry on toiminut pitkäjänteisesti erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisryhmien saamenkielisten palvelujen kehittämisessä. Vuonna 2026 järjestö sai STEA:n myöntämää hankerahoitusta ikäihmisten toimintakyvyn ylläpitämiseen liittyvään hankkeeseen sekä päihteiden riskikäyttäjien päihteidenkäytön vähentämiseen ja elämänhallinnan vahvistamiseen liittyvään hankkeeseen. Hankkeiden yhteinen rahoitussumma vuonna 2026 oli 425 591 euroa. Sami Soster ry:lle on jo pitkään myönnetty STEA-rahoitusta myös yleisavustuksena avustuksen saajan yleishyödylliseen toimintaan ja vuonna 2026 yleisavustusta myönnettiin 302 764 euroa. Sami Soster ry:n kokonaisrahoitus on pysynyt suhteellisen vakaalla tasolla ainakin vuodesta 2017 alkaneen seurantajakson aikana. Järjestöihin kohdistuvan rahoituksen keskeinen mekanismi sosiaali- ja terveysministeriön näkökulmasta on STEA-rahoitus ja siinä jatkuvuuden kannalta erityisesti järjestölle myönnettävä yleisavustus. Rahoitus perustuu järjestöjen avustushakemuksiin ja niiden yhdenmukaiseen käsittelyyn ja siitä poikkeaminen ei ole perusteltua.

Saamenkieliset ja kulttuurinmukaiset palvelut

Perustuslain 17 §:n mukaan saamelaisilla on alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisen oikeudesta käyttää omaa kieltään viranomaisessa sekä viranomaisten velvollisuuksista toteuttaa ja edistää saamelaisten kielellisiä oikeuksia säädetään saamen kielilaissa (1086/2003). Oikeus käyttää omaa kieltään on myös turvattu useassa Suomea sitovassa alueellisessa ja kansainvälisessä ihmisoikeussopimuksessa.³

Saamen kielilakia sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan muun muassa Lapin hyvinvointialueen viranomaisiin sekä sellaisten hyvinvointiyhtymien viranomaisiin, joissa Lapin hyvinvointialue on jäsenenä. Saamelaisella on lain 4 §:n mukaan oikeus omassa asiassa tai asiassa, jossa häntä kuullaan, käyttää laissa tarkoitetussa viranomaisessa saamen kieltä. Saamelaisten kielelliset oikeudet ovat laajemmat saamelaisten kotiseutualueella. Kotiseutualueella saamelaisella on 12 §:n mukaisesti oikeus käyttää lain soveltamisalaan kuuluvassa viranomaisessa asioidessaan valintansa mukaan suomen tai saamen kieltä. Tämä oikeus ei ole rajattu omaan asiaan. Saamen kielilaissa säädetään myös oikeudesta saada toimituskirja tai muu asiakirja saamen kielellä (13 §), viranomaisen velvollisuudesta huolehtia henkilöstönsä kielitaidosta

² Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen Lapin hyvinvointialueella: Alueellinen asiantuntija-arvio, syksy 2025

³ Mm. YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus (SopS 7-8/1976), Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puiteyleissopimus (SopS 1-2/10998) ja alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskeva eurooppalainen peruskirja (SopS 23-1998).



(14 §) sekä viranomaisen velvollisuudesta käyttää saamen kieltä erilaisissa ilmoituksissa, kut-
suissa ja kirjeissä (15 §). Saamen kielilain 11 §:n mukaan Lapin hyvinvointialueen on asiointissa
sellaisen henkilön kanssa, jonka kotikunta on Enontekiö, Inari, Sodankylä tai Utsjoki, myös
saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella noudatettava, mitä lain 12-15 §:ssä säädetään.
Käytännössä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021; järjestämisla-
ki) 5 §:llä rajataan osa Lapin hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevista sosiaali- ja terveyden-
huollon palveluista saamen kielilain soveltamisalan ulkopuolelle.

Järjestämislain 5 §:n 2 momentissa säädetään oikeudesta käyttää saamen kieltä sosiaali- ja ter-
veyspalveluissa. Asiakkaalla on säännöksen mukaan oikeus käyttää saamen kieltä saamelaisten
kotiseutualueen kunnissa tuotettavissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa sekä Lapin hy-
vinvointialueen alueella sellaisissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa, joita tuotetaan vain
kotiseutualueen kuntien ulkopuolella sijaitsevista toimintayksiköissä. Lisäksi asiakkaalla on oi-
keus käyttää saamen kieltä Lapin hyvinvointialueen alueella kotiseutualueen kuntien ulkopuolella
sijaitsevista toimintayksiköissä tuotettavissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa, jotka Lapin
hyvinvointialue on osoittanut kotiseutualueen kuntien asukkaiden käytettäväksi saman lain 4 §:ssä
tarkoitettujen palvelujen saavutettavuuden perusteella. Säännöksen esitöiden mukaan
kotiseutualueen kuntien alueella välimatkat palveluihin voivat olla huomattavan pitkiä ja hyvinvoin-
tialue voi osoittaa kotiseutualueen kuntien asukkaiden käytettäväksi palveluja myös kotiseutualu-
een kuntien ulkopuolisista toimintayksiköistä, jotka olisivat sijainniltaan paremmin saavutettavissa.
Tällöin asiakkaalla olisi oikeus käyttää palveluissa saamen kieltä, vaikka palveluja olisi saatavilla
myös kotiseutualueen kuntien alueella sijaitsevasta toimintayksiköstä.⁴

Järjestämislain 5 §:n 2 momentissa on viittaussäännös, jonka mukaan oikeudesta käyttää
saamen kieltä säädetään muutoin saamen kielilaissa. Saamen kielilain 19 §:n mukaan viran-
omaisessa tapahtuvassa suullisessa käsittelyssä asia on pyrittävä antamaan saamen kielen
taitoisin henkilön hoidettavaksi. Jos viranomaisessa ei ole saamen kielen taitoisia henkilöä, on
viranomaisen järjestettävä maksuton tulkkaus. Saamen kielilain esitöiden mukaan lakiehdotuk-
sella pyrittiin vaikuttamaan siihen, että tulkkaus ja kääntäminen vähitellen jäisivät toissijaisiksi kei-
noiksi asiakkaan ja viranomaisen välisissä yhteyksissä. Pääsääntönä olisi asian käsittely saamen
kielellä ilman tulkkausta, jos tähän vain olisi mahdollisuus.⁵

Saamen kielilain 14 §:n mukaan viranomaisen on kotiseutualueella henkilöstöä palvelukseen ot-
taessaan huolehdittava siitä, että sen henkilöstö kussakin virastossa tai muussa toimipaikassa
pystyy palvelemaan asiakkaita myös saameksi. Viranomaisen on lisäksi koulutusta järjestämällä
ja muilla toimenpiteillä huolehdittava siitä, että henkilöstöllä on viranomaisten tehtävien edel-
lyttämä saamen kielen taito. Vastaava sääntely sisältyy julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaaditta-
vasta kielitaidosta annettuun lakiin (424/2003; kielitaitolaki). Saamen kielilaki sisältää myös
säännöksiä saamen kieltä koskevista kelpoisuusvaatimuksista sekä palkallisesta virkavapaudesta
ja vapautuksesta työstä saamen kielen taidon hankkimista varten.

Saamen kielilakia sovelletaan pääsääntöisesti sen soveltamisalaan kuuluvien viranomaisten toi-
mintaan. Saamen kielilain 18 §:stä ja järjestämislain 19 §:stä kuitenkin seuraa, että myös yksityi-
sen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan on järjestämislain mukaisessa toiminnassaan noudet-
tava saamen kielilakia sekä kielitaitolakia.

⁴ HE 241/2020 vp, s. 659.

⁵ HE 46/2003 vp, s. 41.



THL:n alueellisen asiantuntija-arvion ja hallituksen kielikertomuksen 2025⁶ mukaan saamenkielissä palveluissa on saatu aikaan kehitystä Lapin hyvinvointialueella. Hallituksen kielikertomuksen mukaan saamenkielisten työntekijöiden määrää on lisätty mahdollistamalla työntekijöille saamen kielen opinnot, ja kielitaitoisia työntekijöitä on pyritty siirtämään saamenkielisiin palveluihin. Uusia, kuntarajat ylittäviä saamenkielisiä palveluita on aloitettu saamenkielisten työntekijöiden osaamisen hyödyntämiseksi laajemmalla alueella. Karigasniemelle on perustettu keväällä 2024 Suomen ensimmäinen saamenkielinen palvelutalo. Saamenkielinen ikääntyneiden palveluohjaaja ja lapsiperheiden perheohjaaja ovat aloittaneet työnsä. Tarjolla on neuvolan, sosiaalityön ja päihde- ja riippuvuushoidon palveluja. Hyvinvointialue on myös kehittänyt valtion rajat ylittäviä palveluita sekä moniammatillista yhteistyötä vaativia palvelupolkuja, ja alkanut tuottamaan käännös- ja tulkkaustoimintaa itse, mikä on mahdollistanut ostopalvelujen vähentämisen. Lisäksi hyvinvointialue viestii aktiivisesti saamenkielisistä palveluista. Valtakunnallisella tasolla merkityksellinen toimenpide kielikertomuksen mukaan on ollut digitaalisten palveluiden kehittäminen. Hallituksen kielikertomuksen mukaan saamenkielitaitoisia henkilöstöä on kuitenkin edelleen liian vähän ehjien palvelupolkujen rakentamiseksi. Pulaa on etenkin inarin- ja koltansaamenkielisistä työntekijöistä. Pula kielitaitoisesta henkilöstöstä on suurin este palveluiden nopealle kehittämiselle, ja lisäksi haasteita aiheuttaa rahoituksen riittävyys.⁷

Hallituksen kielikertomuksen mukaan saamelaiskäräjät on esittänyt, että palveluita kehitettäisiin aloittamalla tulkkauspalvelukeskuksen toiminta, ja saamelaiskäräjille osoitettaisiin resurssit aloittaa tulkkauspalveluiden koordinointi samalla lailla kuin se nyt koordinoi käännöspalveluita. Saamen kielilain 21 §:ssä sellaisen viranomaisen, jonka saamen kielilain nojalla on annettava toimituskirjastaan saamenkielinen käännös tai saamenkielinen toimituskirja, on oikeus saada käännös saamen kielen toimistolta, jollei käännöksen hankkiminen muutoin käy sopivasti päinsä. Vastaavasti viranomaisella on oikeus saada toimistolta suomenkielinen käännös sille saamen kielellä jätetystä asiakirjasta. Vastaavaa ei ole säädetty tulkkauksen osalta.⁸ Sosiaali- ja terveysministeriön tiedossa ei ole, että saamelaiskäräjien ehdotukseen olisi otettu valtioneuvoston tasolla kantaa.

Järjestämislain 5 §:n 3 momentissa säädetään asiakkaan ja potilaan osallistumisen turvaamisesta tilanteissa, joissa henkilöstö ei hallitse asiakkaan käyttämää viittoma- tai muuta kieltä tai asiakas ei vammaisuuden tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi. Palveluja annettaessa on tällöin mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta. Säännöstä sovelletaan esimerkiksi tilanteissa, joissa asiakkaalla ei ole ehdotonta oikeutta saada palvelua omalla kielellään tai käyttää omaa kieltään.⁹ Vastaava säännös sisältyy lakiin potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992; potilaslaki) sekä lakiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000; asiakaslaki). Mainitut lait korostavat potilaan ja sosiaalihuollon asiakkaan oikeutta saada selvitys hoidon tai toimenpiteiden vaihtoehtoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hänen asiassaan merkityksellisistä seikoista. Selvitys on annettava siten, että potilas tai asiakas ymmärtää sen sisällön. Mainituissa laeissa säädetään lisäksi potilaan ja asiakkaan äidinkielen ja kulttuuritaustan huomioon ottamisesta sosiaalihuoltoa toteuttaessa sekä potilaan hoidossa ja

⁶ Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2025, Valtioneuvoston julkaisu 2026:2.

⁷ Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2025, Valtioneuvoston julkaisu 2026:2, s. 136 ja 145.

⁸ Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2025, Valtioneuvoston julkaisu 2026:2, s. 81.

⁹ HE 241/2020 vp, s. 660.



kohtelussa. Mainituista säännöksistä sekä Suomen ihmisoikeusvelvoitteista seuraa, että saamenkielellä ja kulttuurinmukaisia palveluita tulisi kehittää myös valtakunnallisesti.

Kansliapäällikkö

Veli-Mikko Niemi

Hallitusneuvos

Maija Iles

VN/31483/2025-STM-9

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: